

Zaskarżalność odmowy sporządzenia odpisów lub kopii akt w postępowaniu przygotowawczym

Adrian Romkowski

Adwokat, doktorant w Katedrze Prawa Karnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.

✉ adrian.romkowski@uj.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0003-1958-8986>

Scope of Appeal against Refusal to Make Extracts or Copies of Files in Preparatory Proceedings

The term “providing access to files” in the article 159 of the Polish Code of Civil Procedure has blank character, referring to the regulations stipulating the rights and obligations related to the provision of files in the preparatory proceedings. Therefore, the meaning of this term should be decoded in reference to other regulations. It was shown that terms “providing access to files”, “making excerpts or copies” and “issuing certified excerpts or copies” in the article 156 § 5 constitute arguments of conjunction, as a result of which a procedural decision must be of the same type (positive or negative) and must cover all parts of the conjunction together. It was also proved that making the files available in such a way that a party could record their contents is supported by functional interpretation and guarantees under the right of defense.

Słowa kluczowe: udostępnienie akt, odmowa sporządzania odpisów lub kopii, zaskarżenie, postępowanie przygotowawcze

Key words: access to files, refusal to make excerpts or copies, appeal, preparatory proceedings

[https://doi.org/10.32082/fp.1\(75\).2023.513](https://doi.org/10.32082/fp.1(75).2023.513)

1. Wstęp

Problematyka zaskarżalności negatywnych decyzji procesowych dotyczących udostępnienia akt *in genere*¹ w postępowaniu przygo-

wawczym, choć z pozoru zdawać się może zagadnieniem błahym, ma fundamentalne znaczenie dla gwarancji procesowych, takich jak prawo do obrony oraz jawność wewnętrzna postępowania karnego. Zagadnienie to zyskało

1 Pojęcia „udostępnienia akt *in genere*” będę używał w tekście zbiorczo w odniesieniu do udostępnienia akt, sporządzania odpisów lub kopii

oraz wydawania uwierzytelnionych odpisów lub kopii.

w ostatnim czasie wagę tym większą, że prowadzący postępowania przygotowawcze – chcąc w maksymalnym stopniu utrudnić, a nawet uniemożliwić podejrzanym zapoznanie się z materiałami postępowania – zaczęli w specyficzny sposób wykorzystywać regulacje ustawowe do udostępnienia akt w ujęciu formalnym, uniemożliwiając jednocześnie materialne (faktyczne) zapoznanie się z ich treścią.

Inspiracją dla tekstu stanowił następujący stan faktyczny, z którym autor zetknął się, w ramach wykonywanej praktyki obrończej: prokurator, w odpowiedzi na wniosek obrońcy o udostępnienie akt postępowania przygotowawczego i umożliwienie sporządzania ich fotokopii wydał dwa zarządzenia: pierwsze w przedmiocie wyrażenia zgody na udostępnienie akt, drugie w przedmiocie odmowy wyrażenia zgody na sporządzanie ich fotokopii. W uzasadnieniu drugiego z nich wskazano, że stosownie do art. 159 k.p.k. zażalenie przysługuje wyłącznie na odmowę udostępnienia akt, w związku z czym zarządzenie o odmowie wyrażenia zgody na sporządzanie fotokopii jest niezaskarżalne.

Powyższy zabieg, polegający na: po pierwsze, wydaniu dwóch odrębnych zarządzeń odnośnie do udostępnienia akt oraz zgody na sporządzanie ich fotokopii, a po drugie – jednoczesnym wyrażeniu zgody na udostępnienie akt oraz niewyrażeniu zgody na sporządzanie fotokopii, stanowił asumpt do postawienia następujących pytań:

- Jaki jest krąg desygnatów pojęcia „udostępnienie akt” w świetle art. 156 § 5, § 5a i art. 159 k.p.k. oraz jaki jest charakter normatywny² tego pojęcia w art. 159 k.p.k., a – w konsekwencji – czy zaskarżalna na podstawie tego przepisu jest wyłącznie odmowa „udostępnienia akt” w rozumieniu „umożliwienia wglądu czyli przeglądu”, czy także odmowa wyrażenia zgody na sporządzanie odpisów lub kopii tudzież wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii?
- Czy jest dopuszczalne, w świetle art. 156 § 5 i § 5a k.p.k., wydanie dwóch odrębnych zarządzeń: w przedmiocie udostępnienia akt oraz w przedmiocie sporządzania fotokopii akt?
- Czy jest dopuszczalne, w świetle art. 156 § 5 i § 5a k.p.k., jednoczesne wyrażenie zgody na dostęp do

akt oraz niewyrażenie zgody na sporządzanie ich fotokopii?

Powyższe pytania wyznaczać będą zrębowe punkty analiz w niniejszym artykule. Wywód zostanie strukturalnie podzielony na trzy części: część językowo-logiczną, gdzie wykładni językowej, uwzględniającej w szczególności logiczną strukturę przepisów, poddane zostaną art. 156 § 5 zd. 1 i zd. 2, art. 156 § 5 oraz art. 159 k.p.k., część „konwencyjną”, w której rezultat wykładni językowej zweryfikowany zostanie za pomocą wykładni prokonwencyjnej opartej na stanowiskach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a także część dotycząca gwarancji procesowych, gdzie problematyka udostępnienia akt *in genere* omówiona zostanie w perspektywie procesowych zasad prawa do obrony oraz jawności wewnętrznej postępowania.

Celem artykułu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie: Czy zakres zaskarżenia decyzji procesowych na podstawie art. 159 k.p.k. obejmuje wyłącznie odmowę udostępnienia akt w rozumieniu umożliwienia ich przejrzania, czy także odmowę sporządzania odpisów lub kopii oraz wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii?

2. Normatywne podstawy i zakres udostępnienia akt *in genere* w postępowaniu przygotowawczym

Hipotezą wyjściową dla analizy dotyczących przedmiotowego zakresu zaskarżenia na podstawie art. 159 k.p.k. jest założenie, że termin „udostępnienie akt” w tym przepisie nie ma charakteru samoistnego i uniwersalnego, lecz jest odsyłający, a krąg jego desygnatów powinien być ustalany przez przyzmat przepisów statuujących prawa i obowiązki związane z udostępnieniem akt *in genere* w postępowaniu przygotowawczym. Przepisami tymi są art. 156 § 5 i § 5a k.p.k.³

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że sformułowanie przesłanek (nie)udostępnienia akt w art. 156 § 5 zd. 1 k.p.k. wskazuje jednoznacznie, iż dostęp do akt postępowania przygotowawczego dla stron, obrońców, pełnomocników i przedstawicieli ustawowych jest

2 To znaczy czy jest to termin samoistny, czy też blankietowy (odsyłający).

3 Pomijam w rozważaniach art. 156a k.p.k. ze względu na fakt, że przepis ten jest regulacją niesamodzielną, dopełniającą (doprecyzowującą) art. 156 k.p.k. w zakresie załącznika adresowego do akt sprawy.

regułą, a odmowa może nastąpić wyłącznie w razie zaistnienia określonych w tym przepisie przesłanek: potrzeby zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania lub ochrony ważnego interesu państwa⁴.

Kolejnym elementem warstwy językowej art. 156 § 5 k.p.k. jest dyspozycja skierowana do organów postępowania przygotowawczego, która sformułowana została następująco: „[...] udostępni się akta, umożliwia

naturalnie pierwszy z wariantów: udostępnienie akt to niewątpliwie stworzenie możliwości, a nie ułatwienie zapoznania się z nimi. Istotne jest więc, że, wedle alternatywy, „udostępnić” to nie tylko „okazać”, ale także „umożliwić korzystanie z czegoś”. Udostępnienie akt powinno zatem umożliwiać osobie, której akta udostępniono, skorzystanie z nich w sposób zgodny z interesem procesowym.

Zasadą jest jawność akt postępowania przygotowawczego dla podmiotów wymienionych w art. 156 § 5 zd. 1 k.p.k. (tzw. jawność wewnętrzna). Akta należy udostępnić stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym oraz umożliwić im sporządzanie odpisów lub kopii.

sporządzanie odpisów lub kopii oraz wydaje odpłatnie uwierzytelnione odpisy lub kopie; prawo to przysługuje stronom także po zakończeniu postępowania przygotowawczego. W przedmiocie udostępniania akt, sporządzenia odpisów lub kopii lub wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii prowadzący postępowanie przygotowawcze wydaje zarządzenie”.

Objasniając przytoczony fragment, należy zacząć od ustalenia desygnatów pojęcia „udostępnić” w języku ogólnym. Zgodnie ze Słownikiem języka polskiego PWN, „udostępnić” to „ułatwić kontakt z czymś lub umożliwić korzystanie z czegoś”⁵. Odrzucić trzeba

Tak rozumiane „udostępnienie” dopełniają pozostałe wymienione sekwencyjnie elementy dyspozycji art. 156 § 5 k.p.k.: umożliwienie sporządzania odpisów lub kopii oraz wydawanie odpłatnie uwierzytelnionych odpisów lub kopii. Ze względu na jednoznaczność, wyklądać ich nie trzeba. Wyrażają one bez wątpienia czynności dające sposobność do wykorzystania informacji z akt do ochrony interesów procesowych przez osobę, która uzyskała do nich dostęp.

Należy także zwrócić uwagę na spójniki łączące człony dyspozycji; to one bowiem przesądzą, jaka relacja logiczna zachodzi pomiędzy nimi. „Udostępnienie akt” i „umożliwienie sporządzania odpisów lub kopii” w art. 156 § 5 zd. 1 k.p.k. oddzielone zostały znakiem graficznym przecinka – „,”, z kolei „wydawanie odpłatnie uwierzytelnionych odpisów lub kopii” oddzielono spójnikiem „oraz”⁶. O ile znaczenie spój-

4 S. Steinborn, *Art. 156*, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, red. S. Steinborn, LEX/el. 2016, nt. 11; J. Skorupka, *Art. 156 [Przełądanie akt sprawy, czynienie odpisów i kserokopii]*, w: *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, red. R.A. Stefański, S. Zablocki, Warszawa 2017, s. 1266.

5 Słownik języka polskiego PWN online, s.v. udostępnić, <https://sjp.pwn.pl/sjp/udostepnic;2532085.html> (dostęp: 18.09.2023).

6 W identyczny sposób sformułowany został zakres zastosowania normy definiującej udostępnianie akt *in genere* w postępowaniu przygotowawczym w § 143 ust. 1 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek

nika „oraz” w logice zdań jest jednoznaczne i oznacza koniunkcję⁷, o tyle funkcja logiczna przecinka nie jest już tak klarowna. Co do zasady przecinek, bez względu na kontekst zdania, jest funktorem koniunkcji⁸. Wskazuje się także, że, w dążeniu do kondensacji tekstu prawnego⁹, w celu uniknięcia wielokrotnego powtarzania tych samych spójników międzyzwowych, zastępuje się je przecinkami. W takiej sytuacji przecinki zastępują ten ze spójników, który zamieszczony jest na końcu danego ciągu zwrotów przedzielonych przecinkami¹⁰. W takich przypadkach, poprzez odwołanie do funktora wysłownionego *expressis verbis* przed ostatnim członem danego wyliczenia, konieczne

jest rozstrzygnięcie, jaki funktor logiczny kondensuje przecinek¹¹.

Z punktu widzenia interpretacji art. 156 § 5 zd. 1 *in fine* k.p.k., konieczne jest rozważenie zarówno tego z wariantów znaczenia przecinka, wedle którego jest on funktorem koniunkcji, jak i tego z wariantów, wedle którego jego znaczenie oceniać należy kontekstualnie przez pryzmat wyrażonego wprost funktora poprzedzającego ostatni człon wyliczenia. Jasne jest przy tym, że przecinek nie pełni w wyliczeniu z art. 156 § 5 zd. 1 *in fine* k.p.k. roli znaku przestankowego, w związku z czym ten wariant można pominąć w dalszych rozważaniach.

Przedstawione wyżej wersje logicznych znaczeń przecinka na potrzeby dalszych rozważań określe mianem wariantu 1 (przecinek jako z definicji koniunkcja) oraz wariantu 2 (przecinek jako graficzna kondensacja funktora logicznego, który wyrażony jest przed ostatnim elementem sekwencji pojęciowej lub zdaniowej).

W przypadku wariantu 1 wszystkie wymienione sekwencyjnie w art. 156 § 5 zd. 1 człony spięte byłyby ze sobą spójnikami koniunkcji – taką rolę pełniłyby zarówno przecinki, jak i spójnik „oraz”. Zastępując przecinki oraz spójnik „oraz” najbardziej typowym dla koniunkcji spójnikiem „i”, uzyskalibyśmy następujące zdanie: „[...] udostępnia się akta i umożliwia sporządzanie odpisów lub kopii, i wydaje odpłatnie uwierzytelnione odpisy lub kopie”.

Identycznie, choć z innych powodów, rzecz miałaby się w przypadku wariantu 2. W tej sytuacji ostatnim (i jedynym) wysłownionym spójnikiem logicznego ciągu pojęć w art. 156 § 5 zd. 1 *in fine* k.p.k. jest spójnik „oraz”. Koduje on koniunkcję, a zatem poprzedzający go przecinek, zgodnie z zasadą, że jego znaczenie ustala się za pomocą ostatniego, wyrażonego wprost, spójnika w danym ciągu pojęć lub zdań, określałby koniunkcję. Rezultat interpretacyjny jest więc taki sam dla obu wariantów.

Ustaliliśmy, że dyspozycja z art. 156 § 5 zd. 1 k.p.k. jest koniunkcją, dla porządku warto dodać, że koniunkcja jest prawdziwa wtedy i tylko wtedy, gdy

organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2017 r., poz. 1206 ze zm.): „Uwzględnienie i odmowa uwzględnienia wniosku o udostępnienie akt sprawy, sporządzenie z nich odpisów i kopii oraz odpłatne wydanie uwierzytelnionych odpisów lub kopii następuje w formie zarządzenia”. W ust. 2 wspomnianego paragrafu wskazano ponadto wyraźnie, że „w zarządzeniu należy dokładnie określić zakres i sposób udostępnienia akt oraz sporządzenia lub wydania z nich odpisów lub kopii”. Jednoznacznie powiązано zatem pozytywną decyzję procesową dotyczącą udostępnienia akt ze zgodą na sporządzanie lub wydawanie z nich odpisów lub kopii.

- 7 J. Petzel, *Rachunek zdań*, w: *Logika dla prawników*, red. A. Malinowski, wyd. 10, Warszawa 2017, s. 76; O. Nawrot, *Wprowadzenie do logiki dla prawników*, wyd. 3, Warszawa 2014, s. 122.
- 8 A. Malinowski, *Polski tekst prawny. Opracowanie treściowe i redakcyjne*, wyd. 3, Warszawa 2012, s. 75; A. Malinowski, *Logika...*, s. 76; J. Matras, *Art. 563 [Okoliczności uwzględniane przez sąd]*, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. Dudka, wyd. 3, Warszawa 2023, s. 1376.
- 9 Poprzez „kondensację” rozumiem tutaj mechanizm syntaktyczno-semantyczny, polegający na wchłanianiu treści wyrażen o strukturze formalnie złożonej przez wyrażenia w mniejszym stopniu rozczłonkowane (M. Grochowski, *Elipsa, kondensacja a interpretacja semantyczna*, „Studia Minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis” 1976, t. 25, s. 68), a zatem również „wchłanianie” znaczenia słów przez interpunkcję.
- 10 S. Wronkowska, M. Zieliński, *Problemy i zasady redagowania tekstów prawnych*, Warszawa 1993, s. 153–154; zob. także A. Malinowski, *Redagowanie tekstu prawnego. Wybrane wskazania logiczno-językowe*, wyd. 1, Warszawa 2006, s. 77–79.

- 11 Warto zasygnalizować, że – niezależnie od możliwych funkcji logicznych przecinka – może on także pełnić rolę jedynie znaku przestankowego, niekodyującego żadnego funktora zdaniotwórczego.

każdy z członów (czynników) zdania jest prawdziwy¹². Przenosząc to spostrzeżenie na grunt art. 156 § 5 zd. 1 k.p.k., należy zauważyć, że udostępnienie akt łączący się musi nierozdzielnie z umożliwieniem sporządzania odpisów lub kopii oraz zgodą na wydanie odpłatnie uwierzytelnionych odpisów lub kopii. Brak zgody choćby co do jednego z powyższych powodowałby fałszywość całego wyrażenia. Przykładowo, samo już uniemożliwienie sporządzania kopii (fotokopii) akt sprawy wiązałoby się również z ich nieudostępnieniem oraz niewyrażeniem zgody na wydanie odpłatnie uwierzytelnionych odpisów w rozumieniu art. 156 § 5 zd. 1 k.p.k., nawet gdyby faktycznie umożliwiono podejrzanemu wgląd do akt i wyrażono zgodę na wydanie odpłatnie uwierzytelnionych odpisów. Spostrzeżenie to ma kluczowe znaczenie dla wyznaczenia zakresu zaskarżalności decyzji procesowych na podstawie art. 159 k.p.k., o czym mowa będzie poniżej.

Następny fragment art. 156 § 5 k.p.k., który jest doniosły dla wyznaczenia zakresu zastosowania art. 159, to zdanie drugie tego przepisu. Określono tam rodzaj decyzji procesowej, jaką prowadzący postępowanie przygotowawcze powinien podjąć w przedmiocie udostępnienia akt *in genere*. Zakres zastosowania normy jest niemalże symetryczny do zakresu unormowania art. 156 § 5 zd. 1 k.p.k. – niemalże, bowiem ustawodawca wprowadził subtelną zmianę w postaci zastąpienia spójnika „oraz” spójnikiem „lub”. Odwołując się ponownie do zarysowanych wyżej możliwych znaczeń przecinka w tekście prawnym, wyróżnić należy dwa warianty interpretacji art. 156 § 5 zd. 2 k.p.k. – wariant, wedle którego przecinek to *a priori* funktor koniunkcji (wariant 1) oraz wariant, wedle którego znaczenie przecinka oceniać należy w perspektywie spójnika, który znajdowałby się na końcu danego ciągu logicznego (wariant 2).

W przypadku wariantu pierwszego, normatywna treść art. 156 § 5 zd. 2 k.p.k. kształtowałaby się następująco: „w przedmiocie udostępnienia akt i sporządzenia odpisów lub kopii LUB wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii prowadzący postępowanie przygo-

towawcze wydaje zarządzenie”¹³ (wielka litera ma na celu lepiej przedstawić strukturę logiczną zdania¹⁴). Formuła ta oznacza, że: po pierwsze, w świetle samego tylko art. 156 § 5 zd. 2 k.p.k. zarządzenie w przedmiocie udostępnienia akt musiałyby zarazem oznaczać zgodę na sporządzanie odpisów lub kopii – w przeciwnym razie koniunkcja byłaby fałszywa (nie dochodziłoby wyrażenia zgody na udostępnienie akt i sporządzanie odpisów lub kopii); po drugie natomiast, że zarządzenie w przedmiocie udostępnienia akt i zgody na sporządzanie odpisów lub kopii oraz zarządzenie w przedmiocie (nie)wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii mogłyby być wydane niezależnie od siebie ze względu na połączenie tych członów zdania spójnikiem alternatywy zwykłej – „lub”¹⁵.

W odniesieniu do art. 156 § 5 zd. 1 k.p.k. wskazano, że „wydanie uwierzytelnionych odpisów lub kopii” stanowi argument koniunkcji wespół z dwoma innymi argumentami w postaci „udostępnienia akt” oraz „umożliwienia sporządzania odpisów lub kopii”. A skoro tak, to logicznie jedyną możliwością, w której równocześnie prawdziwa byłaby zarówno koniunkcja

13 Zgodnie z zasadą rozdzielności alternatywy względem koniunkcji, można byłoby to również zapisać jako „w przedmiocie udostępnienia akt <lub> wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii <i> sporządzania odpisów lub kopii lub wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii”. Zapis taki, jakkolwiek, moim zdaniem, jest mało przejrzysty, uwypukla niedbałość ustawodawcy w zakresie posługiwania się spójnikami (funktorami logicznymi).

14 Zdawać by się mogło, że niewykluczona byłaby także następująca struktura logiczna art. 156 § 5 zd. 2 k.p.k.: „w przedmiocie udostępnienia akt <i> sporządzenia odpisów lub kopii <lub> wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii prowadzący postępowanie przygotowawcze wydaje zarządzenie”, które to wyrażenie, stosownie do zasady rozdzielności koniunkcji względem alternatywy, można byłoby zapisać jako: „w przedmiocie udostępnienia akt i umożliwienia sporządzania odpisów lub kopii <lub> udostępnienia akt i zgody na wydanie odpłatnie uwierzytelnionych odpisów lub kopii”. Tę wersję wykładniczą należy jednak odrzucić właśnie ze względu na fakt, że zamiast spójnika koniunkcji „i” ustawodawca zastosował znak interpunkcyjny przecinka.

15 Alternatywa zwykła jest prawdziwa wtedy, gdy prawdziwy jest przynajmniej jeden z członów tej alternatywy. Zob. W. Patryas, *Elementy...*, s. 15–16.

12 Na temat logicznej struktury koniunkcji zob. W. Patryas, *Elementy logiki dla prawników*, Poznań 1994, s. 15–16; Z Ziemiński, *Logika praktyczna*, wyd. 26, Warszawa 2011, s. 79.

z art. 156 § 5 zd. 1 k.p.k., jak i alternatywa zwykła ze zdania drugiego (w której to alternatywie jednym argumentem byłaby koniunkcja „udostępnienia akt” i „sporządzania odpisów lub kopii”, drugim zaś – „wydanie [odpłatnie] uwierzytelnionych odpisów lub kopii”), jest sytuacja, w której w obu zdaniach prawdziwe byłyby wszystkie argumenty. Zaakcentować należy bowiem, że argumenty w zdaniu pierwszym i drugim art. 156 § 5 k.p.k. są tożsame. W konsekwencji, nawet pomimo użycia przez prawodawcę w art. 156 § 5 zd. 2 k.p.k. spójnika alternatywy zwykłej „lub” zamiast spójnika „oraz”, również zdanie drugie wyraża koniunkcję. Tylko taka struktura logiczna obu zdań zapewni koherencję normatywną zdania pierwszego i drugiego art. 156 § 5 k.p.k.

Do identycznego rezultatu wykładniczego doprowadzi przyjęcie drugiego z wariantów znaczenia przecinka w art. 156 § 5 zd. 2 k.p.k. Ze względu na fakt, że ostatni spójnik w wyrażeniu jest spójnikiem alternatywy zwykłej („lub”), przecinek wyrażałby ten właśnie funktor. Normatywna zawartość art. 156 § 5 zd. 2 byłaby wówczas następująca: „w przedmiocie udostępnienia akt lub sporządzenia odpisów lub kopii lub wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii prowadzący postępowanie przygotowawcze wydaje zarządzenie” (alternatywa trójargumentowa). Dosłowna treść tak zrekonstruowanej normy wskazywałaby, że możliwe byłoby wydanie przedmiotowo niezależnego zarządzenia odnośnie do każdego z trzech elementów powyższego zdania (udostępnienia akt, sporządzania odpisów lub kopii tudzież wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii), jak również wydanie zarządzenia obejmującego dowolny konglomerat poszczególnych argumentów. Analogicznie jednak, jak w przypadku pierwszego z wariantów znaczenia przecinka i, w tym wypadku, każdy z członów alternatywy w art. 156 § 5 zd. 2 k.p.k. byłby zarazem członem koniunkcji ze względu na treść art. 156 § 5 zd. 1 k.p.k. Także i tu zdania drugiego nie można potraktować inaczej, niż jako koniunkcji, pomimo tego, że w przypadku przyjęcia wariantu 2 znaczenia przecinka, zdawałoby się być konstrukcją charakterystyczną dla alternatywy zwykłej. Tożsamość wszystkich argumentów w zdaniu pierwszym i drugim art. 156 § 5 k.p.k. skutkuje tym, że jedyną sytuacją, w której prawdziwe byłoby zarówno mające formę koniunkcji zdanie pierwsze,

jak i mające formę alternatywy zwykłej zdanie drugie, byłoby prawdziwość wszystkich członów koniunkcji i wszystkich członów alternatywy zwykłej. Również wedle tego wariantu znaczenia przecinka człony „udostępnienie akt”, „sporządzanie odpisów lub kopii” oraz „wydanie [odpłatnie] uwierzytelnionych odpisów lub kopii” stanowią koniunkcję.

Potwierdzeniem powyższych wniosków opartych zarówno na wariantach 1, jak i wariantach 2 znaczenia przecinka w tekście prawnym, jest zestawienie art. 156 § 5 zd. 1 i zd. 2 z art. 156 § 1 i § 3 k.p.k. Zgodnie z art. 156 § 1, na etapie jurysdykcyjnym, akta postępowania udostępniane są czynnością materialno-techniczną stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym bez wydawania odrębnej decyzji procesowej oraz umożliwia się im sporządzanie z nich odpisów lub kopii¹⁶. Uprawnienia te wynikają z ustawy i nie są uzależnione od zgody jakiegokolwiek organu, poza wyjątkiem z § 4 nie mogą one również zostać ograniczone¹⁷. Stosownie natomiast do art. 156 § 3, w razie uzasadnionej potrzeby prezes sądu lub referendarz sądowy może zarządzić wydanie odpłatnie uwierzytelnionych odpisów z akt sprawy. Zabieg legislacyjny polegający na wydzieleniu tej czynności i uzależnieniu jej od szczególnej przesłanki umożliwia odmowę wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii niezależnie od udostępnienia samych akt. Analogii próżno jednak szukać w § 5, gdzie odpowiednik, na etapie postępowania przygotowawczego, nie został wyodrębniony z obowiązków wiążących się z udostępnieniem akt. Zgoda na ich udostępnienie musi zatem oznaczać zgodę na wydanie odpłatnie uwierzytelnionych odpisów lub kopii¹⁸. Jeżeli więc, w obrębie tego samego artykułu, ustawodawca przyjął dwa odmienne rozwiązania odnośnie do wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii w postępowaniach jurysdykcyjnym

16 S. Steinborn, *Art. 156...*, nt. 3.

17 Tamże.

18 Świadczy o tym także opis samych czynności procesowych wydania odpłatnie uwierzytelnionych odpisów lub kopii w postępowaniach przygotowawczym i sądowym: w § 3 wskazano jedynie na możliwość („prezes sądu lub referendarz sądowy może zarządzić wydanie”), zaś w § 5 wskazano na obowiązek ich wydania (prowadzący postępowanie przygotowawcze „wydaje”, a nie „może wydać” odpłatnie uwierzytelnione odpisy lub kopie).

i przygotowawczym, w przypadku tego pierwszego – umożliwiając odmowę ich wydania niezależnie od udostępnienia akt, w przypadku zaś drugiego – nie, to stwierdzić należy, że gdyby prawodawca chciał uniezależnić zgodę na udostępnienie akt w postępowaniu przygotowawczym od zgody na umożliwienie sporządzenia odpisów lub kopii, posłużyłby się rozwiązaniem symetrycznym do tego z § 1 i 3.

Powyższe uwagi sprowadzają się do trzech konsekwencji interpretacyjnych dotyczących art. 156 § 5 k.p.k.:

- po pierwsze, zarówno w zdaniu pierwszym, jak i zdaniu drugim wspomnianego przepisu, mamy do czynienia z koniunkcją trzech elementów: „udostępnienia akt”, „umożliwienia sporządzenia odpisów lub kopii” oraz „wydania [odpłatnie] uwierzytelnionych odpisów lub kopii”; każdy z tych argumentów stanowi konieczny element czynności udostępniania akt *in genere* w postępowaniu przygotowawczym;
- po drugie, ze względu na fakt, że udostępnienie akt *in genere* składa się kumulatywnie z trzech elementów: udostępnienia akt oraz umożliwienia sporządzenia odpisów lub kopii oraz [zgody] na wydanie odpłatnie uwierzytelnionych odpisów lub kopii, decyzja procesowa o (nie)udostępnieniu akt musi odnosić się w sposób jednolity do wszystkich tych aspektów łącznie; nie jest możliwe, np. wyrażenie zgody na udostępnienie akt, a niewyrażenie jej na sporządzanie kopii i wydanie uwierzytelnionych odpisów¹⁹;
- po trzecie, nie jest możliwe wydanie odrębnych decyzji procesowych w odniesieniu do poszczególnych składowych udostępnienia akt *in genere* w postępowaniu przygotowawczym, ponieważ

udostępnienie akt, sporządzanie kopii i odpisów oraz wydawanie odpłatnie uwierzytelnionych kopii i odpisów to argumenty połączone w art. 156 § 5 zd. 1 i zd. 2 koniunkcją.

Przechodząc do wykładni art. 156 § 5a k.p.k., należy wpiąć zauważyć, że prawodawca ukonstytuował obowiązek udostępniania akt *in genere* nieco inaczej niżli w § 5. Wskazano, że prowadzący postępowanie przygotowawcze zobowiązany jest do „udostępnienia akt sprawy w części zawierającej treść dowodów dołączonych do wniosku [o zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania – dop. A.R.], z wyłączeniem dowodów z zeznań świadków, o których mowa w art. 250 § 2b”. Ujęcie to jest znacznie węższe niż we wspomnianym § 5. W istocie jednak § 5a nie jest regulacją samodzielną, lecz techniczną, doprecyzowującą § 5, na co słusznie zwraca się uwagę w doktrynie²⁰. Normę z § 5a dekodować trzeba łącznie z § 5, co prowadzi do wniosku, że rolą § 5a jest jedynie wykluczenie takiej interpretacji § 5, która umożliwiłaby arbitralne wyłączenie jawności materiałów stanowiących podstawę dowodową wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania²¹. Pojęcie „udostępnienia akt” ma więc w tym przepisie wyłącznie odsyłający, zbiorczy, a nie samoistny, charakter; odsyła ono do treści § 5 i całego konglomeratu nierozzerwalnie związanych z samym udostępnieniem akt czynności. Aktualność zachowują więc wszystkie przedstawione wnioski wypływające z logicznej analizy art. 156 § 5 zd. 1 i zd. 2 k.p.k.

Uwagi dotyczące wykładni art. 156 § 5 oraz § 5a k.p.k. stanowiąc będą centralny punkt odniesienia dla analiz odnoszących się do zakresu zastosowania art. 159 k.p.k. W pierwszej jednak kolejności, zakreślając ramy interpretacji art. 159 w perspektywie ustalenia przedmiotowego zakresu zaskarżenia, zwrócić

19 Stanowisko to wyraźnie prezentują także: A. Sakowicz, *Art. 156 [Dostęp do akt]*, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, wyd. 10, Warszawa 2022, s. 515; S. Kudrelek, *Dostęp podejrzanego i jego obrońcy do akt postępowania przygotowawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 7–8, s. 258; P. Wiliński, *Zasada prawa do obrony w polskim procesie karnym*, Kraków 2006, s. 373; A. Mucha, J. Kogut, *Udostępnienie akt postępowania przygotowawczego na podstawie art. 156 § 5a k.p.k. a obowiązek wyrażenia zgody na sporządzenie odpisów, kopii lub fotokopii*, „Palestra” 2016, nr 10, s. 44, 48.

20 S. Steinborn, *Art. 156...*, nt 25.

21 S. Steinborn, *Art. 156...*, nt 25; zob. także A. Tęcza-Paciorek, K. Wróblewski, *Dostęp podejrzanego do akt postępowania w przedmiocie tymczasowego aresztowania*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 5, s. 75–76; P. Hofmański, *Dostęp do akt postępowania przygotowawczego. Uwagi na tle noweli art. 156 k.p.k.*, w: *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, red. V. Konarska-Wrzošek, J. Wójcikiewicz, J. Lachowski, Warszawa–Kraków 2010, s. 576–577; A. Sakowicz, *Art. 156...*, s. 517.

trzeba uwagę, że zakres ów wyznaczać będzie krąg desygnatów pojęcia „udostępnienie akt” („odmowa udostępnienia akt”). Odnośnie do tego zagadnienia, a w konsekwencji – do zakresu przedmiotowej zaskarżalności – prezentowane są w piśmiennictwie trzy rodzaje stanowisk:

- że zażalenie na podstawie art. 159 k.p.k. przysługuje nie tylko na odmowę udostępnienia akt, ale także na odmowę umożliwienia sporządzania odpisów lub kopii lub odmowę wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii²²;
- że zażalenie przysługuje tylko na odmowę udostępnienia akt, a odmowa umożliwienia sporządzania odpisów lub kopii bądź odmowa wydania odpłatnie uwierzytelnionych odpisów lub kopii jest niezaskarżalna²³;
- że zażalenie przysługuje zarówno na odmowę udostępnienia akt, jak i na odmowę sporządzania odpisów lub kopii lub odmowę wydania odpłatnie uwierzytelnionych odpisów lub kopii, z tym że podstawą zażalenia na odmowę udostępnienia akt jest art. 159 k.p.k., zaś podstawą zażalenia na odmowę umożliwienia sporządzania odpisów lub kopii lub odmowę wydania odpłatnie uwierzytelnionych odpisów lub kopii – art. 302 § 2 k.p.k.²⁴

22 Postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 21 sierpnia 2017 r, II AKz 401/17, LEX nr 2346798, a także, jak się zdaje, P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgrzyzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, wyd. 3, Warszawa 2007, s. 724; zob. również S. Steinborn, *Art. 159...*, nt 2; J. Skorupka, *Art. 159...*, s. 1284; K. Dudka, *Dostęp do akt postępowania przygotowawczego w świetle zasady rzetelnego procesu karnego*, w: *Rzetelny Proces Karny. Księga Jubileuszowa Profesor Zofii Świdry*, red. J. Skorupka, Wrocław 2009, s. 400; G. Krysztofiuk, *Art. 159 [Zażalenie na odmowę udostępnienia akt w postępowaniu przygotowawczym]*, w: *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, red. D. Drązewicz, Warszawa 2020, s. 685; A. Mucha, J. Kogut, *Udostępnienie...*, s. 48.

23 Tak, nietrafnie powołując się na poglądy T. Grzegorzcyka, M. Kurowski, *Art. 159 [Udostępnienie akt – zażalenie]*, w: *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, red. D. Świecki, wyd. 4, Warszawa 2018, s. 628, a także J. Zagrodnik, *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym i karnym skarbowym*, Warszawa 2020, s. 207.

24 T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. 6, Warszawa 2014, s. 546; Z. Pachowicz, *Art. 159*

Wszystkie te zapatrywania nie odnoszą się jednak do istoty problemu, czyli denotacji pojęcia „udostępnienie akt” w art. 159 k.p.k. Krąg jego desygnatów ustalać bowiem należy z uwzględnieniem poszczególnych regulacji statuujących uprawnienie do zapoznania się z aktami w różnych formach, określonych w art. 156 k.p.k.

Jak wskazano, ustawowa dyspozycja skierowana do prowadzącego postępowanie przygotowawcze w art. 156 § 5 k.p.k. to koniunkcja trzech elementów: „udostępnienia akt”, „sporządzania odpisów lub kopii” oraz „wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii”. Identyczna jest treść dyspozycji z art. 156 § 5a k.p.k., jako że to techniczna regulacja doprecyzowująca § 5. Skoro więc udostępnić akta na podstawie art. 156 § 5 i § 5a, niepodobna inaczej niżli łącznie wyrażając zgodę również na sporządzanie odpisów lub kopii oraz wydanie uwierzytelnionych odpisów lub kopii, a niewyrażenie zgody na którąkolwiek ze wspomnianych kwestii skutkuje automatycznie także negatywną decyzją procesową co do kwestii pozostałych, to skonstatować należy, że termin „udostępnienie akt” w art. 159 k.p.k. ma charakter blankietowy, odsyłający do art. 156 § 5 i § 5a k.p.k. Taki zabieg legislacyjny jest zresztą powtórzeniem zabiegu zastosowanego w art. 156 § 5a, ponieważ także i tam ustawodawca, dążąc do maksymalnej kondensacji tekstu prawnego, zdecydował się na pominięcie w wyliczeniu „sporządzania odpisów lub kopii” oraz „wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii”²⁵. Niesamoistość „udostępnienia akt” w przepisach statuujących podstawę prawną tej czynności procesowej w postępowaniu przygotowawczym – art. 156 § 5 i § 5a – powoduje, że na pojęcie to w art. 159 k.p.k. należy patrzeć tak samo, jak w przypadku wspomnianego art. 156 § 5a.

[Zażalenie], w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2015, s. 355.

25 Nie ulega wątpliwości, że akta postępowania z wniosku o zastosowanie/przedłużenie tymczasowego aresztowania są elementem akt postępowania przygotowawczego; z tego też powodu, obok art. 156 § 5a, do udostępnienia tych akt zastosowania znajduje także regulacja „ogólna” definiująca udostępnianie akt w postępowaniu przygotowawczym, tj. art. 156 § 5 k.p.k. (zob. *Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego z 18 lutego 2009 r.*, Druk nr 1764, s. 4–10).

Podsumowując, „koniunkcyjny” charakter dyspozycji z art. 156 § 5 i § 5a k.p.k. wyklucza również możliwość zaskarżenia negatywnych rozstrzygnięć

kancelarii, w celu przedstawienia ich biegłemu lub dla wykorzystania w jakimkolwiek innym celu, skutecznie uniemożliwiła mu wykorzystanie informacji

Termin „udostępnienie akt” ma charakter odsyłający i obejmuje łącznie udostępnienie akt, sporządzanie odpisów lub kopii oraz wydanie uwierzytelnionych odpisów lub kopii. Negatywne rozstrzygnięcie co do którejkolwiek z wymienionych kwestii skutkuje fałszywością całej koniunkcji, a w konsekwencji – umożliwia złożenie zażalenia na taką decyzję procesową.

w przedmiocie sporządzania odpisów lub kopii lub wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii na podstawie art. 302 § 2 k.p.k.

3. Artykuł 159 k.p.k. a wykładnia prokonwencyjna

Aby wzmocnić przedstawione argumenty logiczne, warto odwołać się do wypowiedzi Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC), który wielokrotnie odnosił się do kwestii dostępu do akt postępowania karnego przez pryzmat zasady sprawiedliwości (*fair trial*) z art. 6 ust. 1 i 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka²⁶. W licznych sprawach przeciwko Polsce ETPC jednolicie wskazywał – co prawda w odniesieniu do sporządzania notatek i możliwości zabrania ich ze sobą w sytuacji zapoznania się z materiałami postępowania w kancelarii tajnej – że „okoliczność, iż skarżący nie mógł zabrać swych własnych notatek, sporządzonych czy to na rozprawie, czy w tajnej

zawartych w tych notatkach, jako że skarżący musieli opierać się jedynie na swej pamięci. [...] Uzyskanie nieograniczonego dostępu do tychże akt oraz nieograniczone wykorzystywanie wszelkich notatek, jakie sporządził, włącznie, gdy to konieczne, z uzyskaniem odpisów istotnych dokumentów, miało dla niego duże znaczenie”²⁷. Z kolei w sprawie Welke

27 *Matyjek p. Polsce*, wyrok ETPC z 24 kwietnia 2007 r., skarga nr 38184/03, https://trybunal.gov.pl/uploads/media/Sprawa_Matyjek_przeciwko_Polsce__skarga_nr_38184_03__wyrok_z_dnia_24_kwietnia_2007_r._.pdf (dostęp: 18.09.2023), pkt 59; *Luboch p. Polsce*, wyrok ETPC z 15 stycznia 2008 r., skarga nr 37469/05, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84373> (dostęp: 18.09.2023), pkt 64 orzeczenia; *Jałowiecki p. Polsce*, wyrok ETPC z 17 lutego 2009 r., skarga nr 34030/07, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-124724> (dostęp: 18.09.2023), pkt 35 orzeczenia; *Moczulski p. Polsce*, wyrok ETPC z 19 kwietnia 2011 r., skarga nr 49974/08, <https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/orzecznictwo-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka/download,305,0.html> (dostęp: 18.09.2023), pkt 38 orzeczenia; *Kwiatkowski p. Polsce*, wyrok ETPC z 19 kwietnia 2011 r., skarga nr 24254/05, <https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw->

26 Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie 4 listopada 1950 r., zmieniowana następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r., poz. 284).

i Białek przeciwko Polsce, również w odniesieniu do materiałów niejawnych, Trybunał podniósł, że „uniemożliwienie oskarżonemu lub jego adwokatowi sporządzania notatek i korzystania z nich w trakcie przedstawiania swojego stanowiska może prowadzić do naruszenia zasady sprawiedliwości [...] i – w zależności od okoliczności – odpowiedzi na tego rodzaju zarzut można nie wypełnić twierdzeniem, że obie strony działały przy takich samych ograniczeniach, czy też że skarżący lub jego adwokat mogli polegać na swojej pamięci, rekompensując sobie w ten sposób niemożność sporządzania notatek i korzystania z nich. W tym kontekście wymóg sprawiedliwości zostałby odpowiednio spełniony, gdyby adwokatowi obrońcy wolno było sporządzać notatki w kancelarii tajnej a następnie wykorzystać je w trakcie rozprawy, nawet gdyby musiałby on je potem zwrócić do kancelarii tajnej”²⁸. W sprawie Rasmussen przeciwko Polsce²⁹ stwierdzono zaś, że „skuteczny udział skarżącej w procesie musi obejmować prawo do korzystania z notatek w celu przygotowania obrony niezależnie od tego, czy jest ona reprezentowana przez adwokata [...]. Zakaz wynoszenia z sądu notatek sporządzonych podczas rozpraw oraz w kancelarii tajnej całkowicie i skutecznie uniemożliwił skarżącej korzystanie z zawartych w nich informacji w celu przygotowania obrony. Zarówno skarżąca, jak i jej obrońca, musieli polegać tylko na swojej pamięci. Biorąc pod uwagę potencjalne konsekwencje negatywnego orzeczenia

-czlowieka/orzecznictwo-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka/download,353,0.html (dostęp 18.09.2023), pkt 31

28 *Welke i Białek p. Polsce*, wyrok ETPC z 1 marca 2011 r., skarga nr 15924/05, <https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/orzecznictwo-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka/download,302,0.html> (dostęp: 18.09.2023), pkt 65 orzeczenia; zob. także *Bobek p. Polsce*, wyrok ETPC z 17 lipca 2007 r., skarga nr 68761/01, <https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/orzecznictwo-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka/download,2332,1.html> (dostęp: na 18.09.2023), pkt 62–63.

29 *Rasmussen p. Polsce*, wyrok ETPC z 28 kwietnia 2009 r., skarga nr 38886/05, <https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/orzecznictwo-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka/download,239,0.html> (dostęp: 18.09.2023), pkt 47–48.

sądu lustracyjnego, mającego wpływ nie tylko na jej dobre imię, ale również na utratę statusu sędziego w stanie spoczynku [...], Trybunał uważa, że dla skarżącej niezwykle istotną była możliwość nieograniczonego dostępu do akt sprawy oraz korzystania ze sporządzonych notatek, a nawet, jeśli było to konieczne, możliwość uzyskania kopii dokumentów [...]”.

Powyższe twierdzenia można odnieść wprost do sporządzania kopii fotokopii akt sprawy, stanowiących ekwiwalent własnoręcznego sporządzania notatek. Stanowisko takie zajął wszelako sam Departament Organizacyjny Ministerstwa Sprawiedliwości, wskazując, że „[...] czynność skanowania akt za pomocą aparatu cyfrowego należałoby potraktować bowiem jako substytut ręcznego sporządzania notatek z akt sprawy. Dla sądu nie ma żadnego znaczenia, jaką techniką zainteresowany będzie sporządzał sobie odpisy. Zarówno w ręcznym przepisywaniu akt, jak i skanowaniu za pomocą aparatu cyfrowego, niezbędne jest angażowanie pracowników mających nadzór nad tymi czynnościami”³⁰. Stanowisko to podziela piśmiennictwo³¹. Skoro zatem, zdaniem Trybunału, strona uprawniona jest do sporządzania notatek w celu wykorzystania ich do obrony, nawet jeśli akta zawierają materiały niejawne (z zastrzeżeniem, rzecz jasna, rygorów dotyczących materiałów niejawnych), zaś umożliwienie jej jedynie wglądu do akt, bez umożliwienia utrwalenia uzyskanych w ten sposób informacji, by nie musiała polegać tylko na swej pamięci, stanowi naruszenie zasady sprawiedliwości, to tym bardziej w postępowaniu, w którym akta nie zawierają informacji niejawnych i zostały one udostępnione bez

30 Pismo Departamentu Organizacyjnego Ministerstwa Sprawiedliwości z 11 maja 2001 r., skierowane do wszystkich podległych Ministrowi Sprawiedliwości sądów powszechnych, sygn. DO.I.0133/33/01.

31 Zob. K. Nowicki, *Jawność akt i dokumentów w postępowaniu sądowym*, w: *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 8. *Dowody*, cz. 3, red. P. Hofmański, Warszawa 2019, s. 3183: „Ustawa nie wprowadza ograniczeń odnośnie do metody samodzielnego sposobu wykonywania kopii, w związku z czym należy przyjąć, że może to być dowolny sposób, który nie prowadzi do uszkodzenia lub zniszczenia akt, np. za pomocą aparatu fotograficznego lub przenośnego skanera. Od kopii wykonanej samodzielnie nie pobiera się opłat (art. 156 § 2 zdanie czwarte k.p.k.)”.

zachowania szczególnych rygorów, za sprzeczną z art. 6 ust. 1 i 3 Konwencji uznać trzeba praktykę, w której stronie zabrania się sporządzania przez nią notatek, odpisów lub kopii w dowolnej formie³². Postępowanie takie stanowi niczym nieuzasadnione i sprzeczne z zasadą sprawiedliwości utrudnianie wykorzystania do obrony informacji z akt postępowania, które to przecież stronie udostępniono. W wielu rozstrzygnięciach ETPC podkreślał, że jednym z najważniejszych aspektów procesu karnego jest swoboda stron w przedstawianiu argumentów i wyjaśnianiu sprawy, a wszelkie ograniczenia dostępu do akt muszą być odpowiednio zrównoważone i wynikać z rzeczywistej potrzeby³³. Ograniczenia te nie mogą wypaczać prawa do obrony³⁴. Z sytuacją taką mielibyśmy niewątpliwie do czynienia, gdyby stronie akta jedynie okazać, zakazując przy tym sporządzenia ich kopii. O kwestii tej mowa obszerniej niżej.

4. Artykuł 159 k.p.k. a gwarancje procesowe

Wieńcząc powyższy wywód, warto syntetycznie przedstawić argumentację odnoszącą się do gwarancji procesowych przysługujących podejrzanemu, w tym zwłaszcza prawa do obrony oraz jawności wewnętrznej postępowania karnego. Argumentacja ta pełnić będzie wyłącznie uzupełniająca rolę dla prezentowanych w piśmiennictwie – niewątpliwie trafnych – stanowisk dotyczących wpływu tych gwarancji na obowiązek prowadzącego postępowanie przygotowawcze w zakresie udostępnienia akt *in genere* oraz związanego z tym zakresu zaskarżalności negatywnych decyzji procesowych na podstawie art. 159 k.p.k.³⁵

32 Na marginesie warto zauważyć, że możliwość sporządzania odpisów lub kopii przez stronę została wyraźnie przewidziana przez ustawodawcę nawet w odniesieniu do materiałów niejawnych o klauzuli tajności „tajne” lub ściśle tajne (art. 156 § 4 zd. 1 k.p.k.).

33 Zob. M. Zbrojewska, *Glosa do wyroku ETPCz z 17 lutego 2006 r. (nr skargi 34030/07)*, „Przegląd Sejmowy” 2009, nr 4, s. 217 i powoływane tam orzecznictwo.

34 Tamże.

35 W szczególności należy tu wskazać na zasadną argumentację przedstawioną przez A. Muchę i J. Kogut, która – jakkolwiek odnosiła się bezpośrednio tylko do art. 156 § 5a k.p.k. – w całej rozciągłości może być także odniesiona do § 5 tego

Wypadnie powtórzyć, że dostęp strony do akt, w tym możliwość sporządzania odpisów lub kopii, jest regułą w świetle art. 156 § 5 k.p.k. jak i bezwzględny uprawnieniem w świetle § 5a. Odstępstwa od tej reguły muszą być ściśle uzasadnione twórcą (lub obiema, ze względu na spójnik alternatywny zwykłej) wskazanymi w tym przepisie przesłankami. Jest to wyraz zasady jawności wewnętrznej postępowania karnego, w tym postępowania przygotowawczego³⁶. Tożsamy katalog okoliczności umożliwiających wyłączenie jawności czy to w zakresie udostępnienia akt, czy sporządzania odpisów lub kopii, lub wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii, powoduje, że funkcjonalnie niemożliwe jest wskazanie takich przypadków, które nie stanowiłyby podstawy do odmowy udostępnienia, a które równocześnie stanowiłyby podstawę do odmowy sporządzania odpisów lub kopii lub wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii. Podkreślić trzeba, że istotą umożliwienia podejrzanemu zapoznania się z aktami jest umożliwienie mu wykorzystania tak uzyskanych informacji do obrony, a nie tylko umożliwienie przejrzenia zawartości akt, bez równoczesnej możliwości uczynienia z tego użytku zgodnie ze swoimi procesowymi interesami³⁷.

Jeżeli więc podejrzanym, zdaniem organu podejmującego decyzję o udostępnieniu akt, mógłby swobodnie przeglądać ich zawartość, a zarazem nie mógłby tej zawartości utrwalić poprzez skopiowanie w celu wykorzystania do obrony (przy czym, hipotetycznie, mógłby ją zapamiętać ze wszystkimi szczegółami), to sytuację taką poczytywać należy wyłącznie jako bez-

przepisu. Zob. A. Mucha, J. Kogut, *Udostępnienie...*, s. 42–49; zob. także G. Krysztofiuk, *Art. 159...*, teza 3.

36 Na temat zasady jawności wewnętrznej postępowania karnego zob. więcej R. Koper, *Zasada jawności a jawność wewnętrzna w procesie karnym*, „Studia Prawnicze” 2019, nr 2, s. 129 i n.; P. Kardas, *Jawność wewnętrzna i zewnętrzna postępowania przygotowawczego*, w: *Jawność jako wymóg rzetelnego procesu karnego*, red. W. Jasiński, K. Nowicki, Warszawa 2013, s. 15 i n.

37 Rysuje się to szczególnie wyraziście w świetle przewidzianej w art. 156 § 5 *in fine* k.p.k. możliwości udostępnienia akt w formie elektronicznej. Forma taka ze swej istoty wiąże się z trwałością przekazania uprawnionemu zdigitalizowanych materiałów postępowania (np. poprzez przesłanie ich e-mailowo).

przedmiotowe i funkcjonalnie nieuzasadnione utrudnianie prawa do obrony. W przypadku, w którym nie zachodzą określone w art. 156 § 5 *in principio* k.p.k. przesłanki odmowy udostępnienia akt, wykluczone jest, by jednocześnie zachodziły przesłanki odmowy sporządzania fotokopii lub wydania odpisów. Niezależnie od normatywnej struktury art. 156 § 5 k.p.k., pomiędzy wspomnianymi aspektami zachodzi nierozzerwalny związek funkcjonalny, toteż i wydawanie decyzji procesowych o różnej treści odnośnie do poszczególnych z nich uznać trzeba za bezpodstawne naruszanie prawa do obrony i jawności wewnętrznej

Nie ulega wątpliwości, że celem umożliwienia podejrzanemu zapoznania się z aktami sprawy nie jest tylko umożliwienie mu odnotowania ich zawartości, ale przede wszystkim umożliwienie wykorzystania uzyskanej w ten sposób wiedzy do ochrony swoich interesów w postępowaniu. Jeżeli dostęp do materiałów ograniczony byłby tylko do zapoznawania się z nimi w obecności innej, „nadzorującej”, osoby, będącej w dodatku pracownikiem organów ścigania, to nie można tutaj mówić o możliwości swobodnego wykorzystania uzyskiwanych informacji do przygotowania obrony. Kompleksowa analiza akt, oprócz, rzecz

Istotą umożliwienia podejrzanemu zapoznania się z aktami jest umożliwienie mu wykorzystania tak uzyskanych informacji do obrony, a nie jedynie umożliwienie przejrzenia zawartości akt, bez równoczesnej możliwości uczynienia z tego użytku zgodnie ze swoimi procesowymi interesami.

postępowania. Wspomniany związek traktować należy jako doniosły dla przedmiotowego zakresu zaskarżenia na podstawie art. 159 k.p.k.

Drugą z kwestii, którą należy wyostrzyć, jest różnica pomiędzy wglądem do akt (zapoznawaniem się z ich zawartością) a możliwością wykorzystania uzyskanych w ten sposób informacji w ramach prawa do obrony. Zauważyć trzeba, że udostępnienie akt (umożliwienie ich przeglądania) odbywa się zawsze w obecności pracownika prokuratury lub prokuratora, którzy dbają o to, by w aktach nie dokonano żadnej zmiany³⁸.

jasna, spokojnej refleksji nad materiałami postępowania bez „asysty” osób trzecich, umożliwiać powinna, przykładowo, konfrontację zawartości akt z innymi dokumentami, których organy ścigania nie posiadają i których podejrzanemu nie chciałby ujawniać, czy też omówienie zawartości akt z obrońcą. Nie sposób czynić tego w obecności pracownika prokuratury/prokuratora. Wreszcie, nie jest możliwe swobodne i zgodne ze standardami prawa do obrony przygotowywanie pism procesowych w oparciu na dokumentach z akt w obecności pracownika prokuratury, a do tego zmuszona byłaby osoba, dla której jedyną możliwością zapoznania się z materiałami postępowania byłby

38 Jakkolwiek w Regulaminie wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury brak jest odpowiednika § 129 ust. 2 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r., poz. 2046), stanowiącego, że „przeglądanie akt sprawy oraz samodzielne utrwalanie ich obrazu odbywa się w obecności pracownika

sądowego [...]”, powszechną i bezwyjątkową praktyką jest udostępnianie akt postępowania przygotowawczego wyłącznie w obecności pracownika prokuratury lub samego prokuratora. Powody takiej praktyki są oczywiste.

wgląd do nich w siedzibie organów postępowania. Uniezależnienie udostępnienia akt od umożliwienia sporządzania kopii i pozytywne rozstrzygnięcie wyłącznie co do pierwszego z nich czyniłoby prawo do obrony wydmuszką, faktycznie nierealizowalnym, choć formalnie przysługującym, uprawnieniem. Byłoby tak nawet przy założeniu, że podejrzany rzeczywiście mógłby swobodnie, bez ograniczeń czasowych, przeglądając zawartość akt w siedzibie prokuratury.

W rezultacie, niemożność zaskarżenia negatywnej decyzji procesowej w przedmiocie sporządzania odpisów lub kopii (wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii) na podstawie art. 159 k.p.k. ze względu na przyjęcie, że termin „udostępnienie akt” nie odnosi

setki tomów, pełny dostęp do akt sprawy do całkowitego zapoznania się z tymi materiałami wymagałby co najmniej kilkunastu, a prawdopodobnie nawet kilkudziesięciu, wizyt, z których każda liczyć musiałaby wiele godzin. Podejrzany lub obrońca musieliby zatem przez kilkanaście lub kilkadziesiąt dni stawić się w siedzibie prokuratury, poświęcając istotną część dnia wyłącznie na zapoznanie się z treścią akt. Wymóg aż takiej dyspozycyjności z oczywistych powodów nie konweniowałby z prawem do obrony i jawnością wewnętrzną postępowania, nawet jeśli prokurator lub pracownicy prokuratury sami byłiby na tyle dyspozycyjni, by być obecni podczas udostępniania akt we wspomniany sposób. Trudno w to skądinąd wierzyć.

Ograniczenie możliwości zapoznania się z zawartością akt wyłącznie do przeglądania ich w obecności pracownika prokuratury lub prokuratora, bez możliwości sporządzania odpisów lub kopii, redukuje prawo do obrony niemalże do zera.

się do tych uprawnień, przeczyłaby *ratio legis* instytucji udostępnienia akt, której celem jest zapewnienie poszczególnym uczestnikom postępowania karnego, a zwłaszcza podejrzanemu, jak najszerszej, a przede wszystkim – realnej, możliwości dochodzenia przez niego praw w postępowaniu karnym.

Trześcią z konsekwencji rozdziału udostępnienia akt i prawa do sporządzania odpisów lub kopii, które jest nieakceptowalna z punktu widzenia prawa do obrony i jawności wewnętrznej, jest czasowe i miejscowe ograniczenie możliwości zapoznania się podejrzanego z zawartością akt. Z oczywistych powodów udostępnienie akt musi mieć miejsce w siedzibie prokuratury (lub w innej instytucji państwowej, np. w sądzie przed posiadzeniem „aresztowym”, w godzinach pracy tej jednostki, jak również w godzinach pracy osób, które mogłyby towarzyszyć przeglądającemu akta. W sprawach wielowątkowych, liczących dziesiątki czy nawet

Także i w tym przypadku prawo do obrony, jak również jawność akt postępowania, byłyby jedynie pozorami pozbawionymi materialnej treści. Udostępnienie akt bez jednoczesnego umożliwienia sporządzania odpisów lub kopii godziłoby w możliwość rzeczywistego zapoznania się podejrzanego z materiałami postępowania i utrudniało – a w zasadzie czyniło niemożliwym – wykorzystanie uzyskanych informacji do obrony. W konsekwencji powinno być ono zaskarżalne jako faktyczne nieudostępnienie akt na podstawie art. 159 k.p.k.

5. Podsumowanie

Przedstawione uwagi prowadzą do wniosku, że do zakresu zaskarżenia na podstawie art. 159 k.p.k. należy nie tylko odmowa udostępnienia akt, ale także odmowa sporządzania odpisów lub kopii oraz odmowa ich wydania. Wynika to z normatywnego charakteru

pojęcia „udostępnienie akt” we wspomnianym przepisie: termin ten nie ma charakteru samoistnego, lecz odsyłający do koniunkcji czynności składających się na udostępnienie akt *in genere* wymienionych w art. 156 § 5 i § 5a k.p.k. („udostępnienia akt”, „sporządzania odpisów lub kopii”, „wydania [odpłatnie] uwierzytelnionych odpisów lub kopii”).

Konstatację tę wspiera wykładnia prokonwencyjna oparta na stanowiskach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który w judykatach dotyczących możliwości sporządzania przez oskarżonego notatek z akt niejawnych i wykorzystania ich do obrony konsekwentnie wskazywał, że uniemożliwienie sporządzenia lub zabrania ze sobą notatek w celu przygotowania obrony tudzież wykorzystania ich na rozprawie stanowi naruszenie zasady sprawiedliwości z art. 6 ust. 1 i 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Argumentację tę – *a minori ad maius* – przenieść można na grunt udostępnienia akt w „zwykłym” trybie, wskazując, że brak obostrzeń co do zapoznawania się z materiałami postępowania powinien przekładać się na swobodę sporządzania z nich odpisów lub kopii w dowolnej, preferowanej przez podejrzanego, formie, byleby forma ta nie naruszyła integralności owych materiałów.

Ponadto, z powyższymi spostrzeżeniami konweniuj funkcjonalno-systemowy kontekst art. 159 k.p.k., rekonstruowany przez pryzmat zasad prawa do obrony oraz jawności wewnętrznej postępowania karnego. W tym zakresie wskazać można na następujące argumenty:

- funkcjonalnie niemożliwe jest, by zachodziły przesłanki odmowy sporządzania odpisów lub kopii lub wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii, a jednocześnie nie zachodziły przesłanki odmowy udostępnienia akt; katalog przesłanek uzasadniających odmowę powyższych jest bowiem tożsamy; w związku z tym, odmowa sporządzania kopii przy jednoczesnym umożliwieniu przeglądania akt stanowiłaby nieuzasadnione ograniczenie prawa do obrony i jawności wewnętrznej,
- brak zgody na sporządzenie odpisów lub kopii (wydanie uwierzytelnionych odpisów lub kopii), nawet przy jednoczesnej zgodzie na przeglądanie akt, krępowałby prawo do obrony w stopniu, który wykluczałby jego prawidłową realizację; podejrze-

ny zmuszony byłby do analizy materiałów postępowania wyłącznie w obecności prokuratora (pracownika prokuratury), co uniemożliwiałoby np. konsultację treści dokumentów z obrońcą, przygotowanie pism procesowych w oparciu na aktach czy konfrontację materiałów z akt z materiałami nieznanymi organom ścigania,

- ograniczenie możliwości zapoznania się przez podejrzanego (obrońcę) z treścią akt wyłącznie do wglądu w nie w siedzibie prokuratury stwarzałyby, w szczególności w przypadku spraw wielotomowych, trudności logistyczne, które wypaczałyby sens prawa do obrony i jawności wewnętrznej postępowania karnego; podejrzany zmuszony byłby, przykładowo, do kilkudziesięciu wizyt w prokuraturze, z których każda trwać musiałaby wiele godzin, co wymagałoby odeń całkowitej reorganizacji życia tylko po to, zapoznać się z zawartością akt.

Bibliografia

- Dudka K., *Dostęp do akt postępowania przygotowawczego w świetle zasady rzetelnego procesu karnego*, w: *Rzetelny Proces Karny. Księga Jubileuszowa Profesor Zofii Świdy*, red. J. Skorupka, Wrocław 2009, s. 393–402.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. 6, Warszawa 2014.
- Grochowski M., *Elipsa, kondensacja a interpretacja semantyczna*, „*Studia Minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis*” 1976, t. 25, s. 67–71.
- Hofmański P., *Dostęp do akt postępowania przygotowawczego. Uwagi na tle noweli art. 156 k.p.k.*, w: *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi*, red. V. Konarska-Wrzosek, J. Wójcikiewicz, J. Lachowski, Warszawa–Kraków 2010, s. 567–579.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, wyd. 3, Warszawa 2007.
- Kardas P., *Jawność wewnętrzna i zewnętrzna postępowania przygotowawczego*, w: *Jawność jako wymóg rzetelnego procesu karnego*, red. W. Jasiński, K. Nowicki, Warszawa 2013, s. 15–68.
- Kudrelek S., *Dostęp podejrzanego i jego obrońcy do akt postępowania przygotowawczego*, „*Prokuratura i Prawo*” 2012, nr 7–8, s. 253–276.
- Krysztofuk G., *Art. 159 [Zażalenie na odmowę udostępnienia akt w postępowaniu przygotowawczym]*, w: *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, red. D. Drajewicz, Warszawa 2019, s. 652–685.

- Koper R., *Zasada jawności a jawność wewnętrzna w procesie karnym*, „Studia Prawnicze” 2019, nr 2, s. 129–152.
- Kurowski M., *Art. 159 [Udostępnienie akt – zażalenie]*, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, red. D. Świecki, wyd. 4, Warszawa 2018, s. 628.
- Malinowski A., *Polski tekst prawny. Opracowanie treściowe i redakcyjne*, wyd. 3, Warszawa 2012.
- Malinowski A., *Redagowanie tekstu prawnego. Wybrane wskazania logiczno-językowe*, wyd. 1, Warszawa 2006.
- Matras J., *Art. 563 [Okoliczności uwzględniane przez sąd]*, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. Dudka, wyd. 3, Warszawa 2023, s. 1375–1376.
- Mucha A., Kogut J., *Udostępnienie akt postępowania przygotowawczego na podstawie art. 156 § 5a k.p.k. a obowiązek wyrażenia zgody na sporządzenie odpisów, kopii lub fotokopii*, „Palestra” 2016, nr 10, s. 42–48.
- Nawrot O., *Wprowadzenie do logiki dla prawników*, wyd. 3, Warszawa 2014.
- Nowicki K., *Jawność akt i dokumentów w postępowaniu sądowym*, w: *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 8. *Dowody*, cz. 3, red. P. Hofmański, Warszawa 2019, s. 3183–3184.
- Pachowicz Z., *Art. 159 [Zażalenie]*, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2015, s. 355.
- Patryas W., *Elementy logiki dla prawników*, Poznań 1994.
- Petzel J., *Rachunek zdań*, w: *Logika dla prawników*, red. A. Malinowski, wyd. 10, Warszawa 2017, s. 76–107.
- Sakowicz A., *Art. 156 [Dostęp do akt]*, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, wyd. 10, Warszawa 2022, s. 513–519.
- Skorupka J., *Art. 156 [Przeglądanie akt sprawy, czynienie odpisów i kserokopii]*, w: *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017, s. 1257–1278.
- Skorupka J., *Art. 159 [Udostępnienie akt – zażalenie]*, w: *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017, 1284–1285.
- Skorupka J., *Udostępnienie akt sprawy podejrzanemu*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 5, s. 65–74.
- Słownik języka polskiego PWN Online, s.v. udostępnić, <https://sjp.pwn.pl/sjp/udostepnic;2532085.html> (dostęp: 18.09.2023).
- Stachowiak S., Marszał K., Zgrzyzek Z., *Proces karny*, Katowice 2003.
- Steinborn S., *Komentarz do art. 156–159 k.p.k.*, w: S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2016.
- Tęcza-Paciorek A., Wróblewski K., *Dostęp podejrzanego do akt postępowania w przedmiocie tymczasowego aresztowania*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 5, s. 68–79.
- Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego z 18 lutego 2009 r.*, Druk nr 1764.
- Waltoś S., *Proces karny, zarys wykładu*, Warszawa 2003.
- Wiliński P., *Zasada prawa do obrony w polskim procesie karnym*, Kraków 2006.
- Wronkowska S., Zieliński M., *Problemy i zasady redagowania tekstów prawnych*, Warszawa 1993.
- Zagrodnik J., *Obronca i pełnomocnik w procesie karnym i karnym skarbowym*, Warszawa 2020.
- Zbrojewska M., *Glosa do wyroku ETPCz z 17 lutego 2006 r. (nr skargi 34030/07)*, „Przegląd Sejmowy” 2009, nr 4, s. 216–223.
- Ziemiński Z., *Logika praktyczna*, wyd. 26, Warszawa 2011.